

Dubrovački

Orsat Ligorio

Dubrovački (*dùbrovaškī, nāškī*) u najužem smislu obuhvaća govor gradova Dubrovnika i Cavtata. Za Pera je Budmani – koji o ovom dijalektu 1883. napisa prvu studiju – i jedan i drugi grad govorio bez razlike dubrovački, dočim su okolna mjesta govorila hercegovački. Nešto drukčije nego Budmani mi danas u praksi pod dubrovačkim u užem smislu razumijemo samo govor Dubrovnika, a u širem čitav dubrovački dijasistem pa onda u njegovu okviru i cavtajski.

Budući poprilično inovativan, dubrovački se dijalekat odlikuje prevelikim brojem pojedinačnih osobina da bi se ovdje jedna po jedna navodile. Među poznatije svakako spada jedinstvena fonotaktička konfiguracija s izraženom melodioznošću i obilje stranih – redom romanskih – elemenata kako u leksiku (dalmatizmi tipa *ārla* »sud za cijeće«, *īngvas* »tinta«, *nēpūt* »nećak«; talijanizmi tipa *bīl* »poštanska marka«, *setēmāna* »sedmica«, *pōrat* »luka«) tako i u morfologiji (futur anteriori: *bīću rēkō*, usp. tal. *avrò detto*) i sintaksi (*žīvjēt od gospāra* »živjeti kao gospodin«, usp. tal. *vivere da signore*; *grād od Rīma* »grad Rim«, usp. tal. *città di Roma*). Budući da je romanskih idioma nakon perioda žive interakcije (ili tzv. romansko-slavenske jezične simbioze) na zapadnoj obali Balkana nestalo, dubrovački je sačuvavši tragove ove koegzistencije ostao pouzdan svjedok te tipično adrijatičke logodinamike. To je u jednome pismu primijetio i Ivo Vojnović pa je jezik svoga vremena prikladno nazvao galimatiasom, i to »francusko-hrvatsko-dubrovačkim galimatiasom«. Uostalom, kada se o Vojnovićevu vremenu govori dubrovački se odlikuje i stanovitim zaslugama u lingvističkim zbivanjima 19^{oga} stoljeća.

Krajem 15^{oga} i početkom 16^{oga} stoljeća nastao je u Dubrovniku književni jezik na lokalnoj jekavici; on je u upotrebi ostao sve do zadnjih momenata dubrovačke književnosti. No, kako se književnost u Dubrovniku gasila, tako se po štokavskim krajevima sve više i više u književne svrhe koristila ikavica. Ali je onda sredinom 19^{oga} stoljeća Vuk Stef. Karadžić tiskao narodne pjesme – najvećim dijelom jekavski – i ovim činom književnu jekavicu *in toto* rehabilitirao, a jezik dubrovačke književnosti vindicirao za potrebe predstojeće jezične reforme. Iako je Vukov književni jezik u biti prihvaćen i u Srba i u Hrvata, jedni su kasnije odbacili jekavski izgovor a drugi mnogošta u leksiku i sintaksi. No, inicijalni utjecaj Dubrovnika na srpskohrvatski *Nur-Ausbausprache* ostaje očevidan *mutatis mutandis* kako u suvremenome hrvatskom tako i u suvremenome srpskom standardu, i to prema Vukovim amandmanima iz 1836. i 1839. koji su inspirirani upravo dubrovačkim govorom.

Suočen s kojekakvim neprilikama, dubrovački danas nastavlja svoj dugačak historijski razvoj. Upravo je ovaj kontinuitet (praktički od prvih zapisa Dubrovačke

kancelarije iz 13^{oga} stoljeća pa sve do današnjega vernakulara) ono što je privlači pažnju lingvista i filologa. Dovoljno je da, osim Pera Budmani, spomenem V. Jagića, Stj. Ivšića, A. Belića, P. Skoka, H. Barića, P. Ivića i – na posebnom mjestu – M. Rešetara. Pa ipak, pitanja je, čini se, toliko, da se nisu sva iscrpila ni unatoč svima njima. Ova su pitanja – a u zadnje su vrijeme to uglavnom pitanja historijske prozodije – ono na što uz pomoć dubrovačkoga dijalekta čekamo brz odgovor u budućnosti.